

EEN TENTENKAMP

‘Moet ze die jongen dan laten doodvriezen?’

De avonden zijn ondertussen een stuk fijner, maar overdag heb ik weinig aan mijn reisgezel. Per zegt vaak de hele dag niets. En vóór hij wat zegt, zucht hij, alsof het uitspreken van zijn gedachten op zich al een vervelende herhaling is. Vandaag heeft hij nog niet gezocht en niets gezegd. Na een hele ochtend lopen in stilte, staan we eindelijk aan het begin van de woestijn. Ik kijk vertwijfeld naar mijn lavendelkleurige schoenen. En dan naar Per.

‘Ga maar terug’, zeg ik.

‘Waarom?’

‘Ik moet deze kant op. Jij niet.’

‘Hoe weet je dat?’

Ik schop in het zand. Een beter antwoord heb ik niet.

Dan ga ik weer lopen. Naast me schuift de schaduw van Per mee over het zand. Ik ken niemand die zo koppig is als hij. Het duurt een uur voor ik over mijn schouder kijk en weer wat zeg.

‘Vraag me niet waarom ik deze route neem.’

Per komt naast me lopen.

‘Dat doe ik niet.’

‘Een ding moet je me toch uitleggen’, zeg ik. ‘Waarom vertrouw je me?’

Hij zucht. ‘Je volgt een route.’

Opeens heb ik het akelige gevoel dat hij door mijn schoenen heen kan kijken, net zoals oma Mauro vroeger door mijn buik heen kon kijken.

‘Hoe bedoel je?’

Weer een zucht. ‘Je twijfelt toch nooit?’

Vijfhonderd stappen later voegt hij er nog aan toe: ‘En je vertelt goed.’

‘Vroeger liep ik altijd verloren,’ waarschuw ik hem nog, ‘en dat was dan nog in mijn eigen stad.’

‘Vroeger is niet nu’, kaatst hij terug.

Dan zwijg ik maar. Waarom ik als kind door de stad ging zwerven, vertel ik niet. En over de kaart en de route die elke dag in pigmentvlekken en kloppende aders op mijn voeten verschijnen, zwijg ik ook. Per heeft vast geen zin om met een gek te reizen.

Het is lastig lopen in het mulle zand, vooral met de koffer erbij. Per neemt hem zonder iets te zeggen regelmatig een eind van me over.

De zon hangt al een paar uur loodrecht boven ons hoofd als Per me bij de arm pakt en zonder zucht vooraf roept: ‘Kijk, daar! Een kamp!’

Ik schrik van zijn luide stem en van zijn hand op mijn arm, maar ik schrik niet van het kamp. Ik heb vanmorgen, voor ik mijn sokken en schoenen aantrok, een onbestemde vlek op mijn rechtervoet gezien. Een schram, waar de huid pijnlijk rood was. Dat moet het kamp geweest zijn.

Het is een vluchtelingenkamp. En het wordt steeds groter naarmate Per en ik dichterbij komen. Ik kan onmogelijk schatten hoeveel mannen en vooral vrouwen en kinderen hier in een soort tentendorp bij elkaar huizen. Elke meter is bezet. Per en ik lopen dwars door het kamp, op zoek naar een vrij plekje met schaduw. Er loopt al snel een

sliert kinderen met een huid van Keulse aarde achter ons aan. Voor de rest beweegt er weinig in het kamp. De mensen rusten, het warmste deel van de dag is nog niet voorbij. Maar net als in de oude herberg bij de Zuidertoren, waar ik zonder het te weten samen met een grote groep vluchtelingen de nacht had doorgebracht, worden Per en ik hier bekeken alsof we vreemden zijn. Ik ben ongelofelijk blij dat hij nog altijd bij me is.

Aan het eind van het kamp vinden we een grote, gemeenschappelijke tent. Helemaal achteraan is nog een plekje om de koffer neer te zetten en zelf ook neer te ploffen. Een handvol kinderen is ons tot hier gevolgd. Ze stellen allerlei vragen, in talen waar ik niets van begrijp. Ik kijk naar Per, die zich behelpt met 'non comprehendo'.

Twee jongetjes wijzen naar de koffer en kijken me vol verwachting aan. Ik schud het hoofd. 'Leeg!' zeg ik. Ze druipen af met ogen vol ongelooft.

'Kom even mee', zegt Per. Hij gaat een paar passen verder staan, met zijn rug naar mij en naar het kamp. Ik kom tegen mijn zin overeind, maar als ik naast hem sta, zie ik dat hij de veldfles uit zijn ransel heeft gehaald. Opeens voel ik weer hoe droog mijn tong in mijn mond ligt.

'Het is lauw', zegt hij.

'Geeft niets', zeg ik.

Per kijkt even achterom. Ik begrijp zijn voorzichtigheid. Ik heb nog geen water gezien in het kamp. Terwijl ik snel drink, hoor ik twee klikjes achter mijn rug. Per en ik kijken tegelijk om.

Mijn koffer! Een stuk of zes, zeven kinderen zit rond de opengeslagen koffer. Ik vlieg er naartoe en klap hem dicht, zo snel dat een van de jongetjes zijn handen niet op tijd weg kan trekken. Hij gilt het uit.

Mijn hart slaat over. Ik trek de koffer weer open. Zonder kijken. Per heeft de hand van het jongetje al vast.

Van alle kanten komen vrouwen aangerend. Een van hen, het zal de moeder zijn, sleurt het jongetje bij Per vandaan.

Ik klap de koffer weer dicht en ga erop zitten.

Per kijkt niet naar me. Hij probeert met de vrouwen te praten. Met het handje valt het blijkbaar nogal mee, maar dat verandert niet veel. Ik begrijp niets van wat ze zeggen, maar het klinkt boos en beschuldigend. Per blijft rustig. Ook wat hij zegt, begrijp ik niet, tot hij zich omdraait naar mij.

'Doe je koffer open.'

'Wat?'

Per weet dat ik het gehoord heb. Ik ga met tegenzin achter de koffer zitten en trek hem, zonder er zelf in te kijken, langzaam weer open. Terwijl de vrouwen en kinderen zich nieuwsgierig over de inhoud buigen, houd ik mijn ogen stijf dicht. Ik knijp mijn vingers keihard om het open kofferdeksel, tot ik Pers arm op mijn schouder voel.

'Kom', zegt hij, 'laat los.'

Hij haalt mijn verkrampde hand van het deksel. Met zijn andere arm doet hij langzaam de koffer weer dicht.

Voorzichtig doe ik mijn ogen open.

De vrouwen lopen langzaam terug naar hun eigen tentzeil.

'Ze zochten eten.'

Ik kijk Per aan, terwijl ik probeer na te denken over wat hij zegt.

'In je koffer', helpt hij.

Stilaan kom ik uit mijn kramp, en frummel wat aan de sluiting van de koffer. Het idee dat er eten in de koffer zou zitten, terwijl die jaren ongeopend op een kast in ons atelier heeft gestaan, is zo absurd dat ik in de lach schiet.

Maar waarom zit je met mijn koffer in de woestijn? vraagt Jacob de derde. Bij gebrek aan een antwoord, blijf ik lachen. En lachen wordt huilen. Om alles wat ik achtergelaten heb. Om opa Drie. Moeder, die rondjes in haar toren loopt. Het atelier en de kaarten. Om de aarde, die tot nu toe absoluut niet mooier is dan de kaarten. Om de onzekerheid van de route, om het dwingende van mijn voeten. Om de

grenzen, om de vluchtelingen, om dit kamp. Om Per. Om Per, die in de verte staart tot mijn gesnik over is, en dan naar me kijkt met zijn blauw-van-Wede-ogen.

‘Wordt het geen tijd?’ vraagt hij. Hij beweegt zijn hoofd met een knikje in de richting van de koffer.

Ik slaak een diepe zucht. Hij heeft gelijk.

‘Kijk je mee?’ vraag ik.

Samen tillen we het deksel nog een keer op. Eindelijk, na weken rondzeulen met de oude koffer, zie ik wat erin zit. En ik ben zwaar teleurgesteld.

Per heeft de grootste doek uit mijn ransel gehaald en hem als een soort hangmat tussen een paar tentstokken gehangen. Als een klein kind heeft hij me erin geholpen. Hij komt zo dicht mogelijk bij me zitten. Hij trekt zijn schoenen en sokken uit en masseert zijn voeten. Ik heb het al vaker gezien. Toch kijk ik over de rand van de hangmat toe.

‘Masseer je elke dag je voeten?’

Hij knikt. ‘Al zolang ik reis.’ Hij haalt een klein potje met een schroefdeksel uit zijn jaszak. ‘Jij niet?’

Ik schud het hoofd. ‘Dat is niet nodig’, zeg ik.

‘Onzin’, vindt Per. Hij smeert zijn beide voeten heel zuinig in met een kleurloze zalf.

‘Heb je iets aan je voeten?’ vraag ik.

Hij schudt het hoofd.

‘Waarom smeer je er dan zalf op?’

Hij zucht. ‘Ik ben een reiziger.’

Ik verberg mijn hoofd in de hangmat.

‘Probeer nu te slapen’, stelt hij voor.

Ik doe mijn ogen dicht, maar slapen lukt niet. Ik voel me schuldig omdat Per zijn veldfles kwijt is. Ze was nog halfvol en in de verwar- ring rond het kofferincident heeft ze een nieuwe eigenaar gevonden.

Ik voel me dom omdat ik weken heb gesleurd met een stomme koffer vol rommel. Wat oude brieven en papieren, een leeg schriftje, een lange meetketting*, een paar rolletjes verband, een paar potjes pigmenten en inkten en een gefrommelde wollen doek tegen het rammen van de ketting en het breken van de potjes. Doodmoe voel ik me ook, maar zelfs dat brengt geen slaap.

Per ziet dat ik blijf woelen. Hij komt nog dichterbij, gaat op de koffer zitten en doet de hangmat zachtjes schommelen. Hij blijft schommelen tot ik stop met woelen. Per heeft veel geduld.

Een paar uur later word ik wakker van het kabaal. De hitte is weg en het hele kamp is wakker. Het duurt even voor ik helemaal beseft waar ik ben. Dan hoor ik het woord Montefaro weer. Het komt uit de mond van een vrouw die, samen met twee anderen, brood uitdeelt aan de kleinste kampkinderen. De drie vrouwen horen duidelijk niet bij de kampbewoners, ze zijn waarschijnlijk net gearriveerd. Ze spreken mijn taal, ook al zien ze er vreemd uit met hun gambogegele huid. Ik blijf zo stil mogelijk in de hangmat liggen, om niets van hun gesprek te missen. Ze hebben een zwaar accent, maar ik kan toch een en ander verstaan. Dat de grenzen nu helemaal dichtzitten. Dat vooral de nieuwe grenzen streng worden bewaakt. Dat er muren opgetrokken worden en grachten gegraven.

Ik denk aan Alessa, hoe kwaad ze was om de nieuwe grens. De grens waar ik niets van wist, maar die door mijn vader op kaart was gezet.

Alessa was nog rijk, in vergelijking met alles wat ik daarna gezien heb. Ik denk aan de vrouw met haar zoontje in de koets. Aan de karavaan bij de Zuidertoren, aan de oprukkende droogte die de akkers grauw maakt. Aan de vluchtelingen onderweg, de herbergen waar nog nauwelijks eten te krijgen is, de mensen die gelaten leven onder het stof.

* Vroeger werden lengtes gemeten met een meetkoord, waarin knopen gelegd werden. Later werd dit koord vervangen door een ijzeren meetketting. Die was meestal 10 of 20 meter lang.

De kinderen verdwijnen met hun schamele buit en de drie vrouwen laten zich een paar meter verderop in het zand zakken. De kleinste van de drie, een pezige vrouw met bijna zwarte ogen, zegt stil: 'De meesten wil naar Montefaro of andere stad daar. Sommig willen zelfs nog verder, over de zee! Ze geloof dat daar werk en eten is voor iedereen! En dat niemand daar vraag hoe je heet of waar je van kom.'

De grootste vrouw schudt het hoofd.

'Ik heb minste seve zwangere vrouwen getel in kamp. Maar het zal hen niet help! Ik ben zeker van, dat zij allemaal trug woestijn ingejaagd zullen word. Hun kinderen zullen geboren word aan verkeerde kant van grens. En als zo droog blivt hier as nu, geef ik gene stuiver voor hun leven.'

'Phuh, verkeerde kant van grenss!' sist de pezige. 'Grens is vuile streep op papier!'

In de hangmat voel ik mijn wangen kleuren. Voor geen geld ter wereld ga ik mijn achternaam nog in het openbaar gebruiken.

Een paar uur later is het donker. Per en ik liggen, zoals gewoonlijk, elk aan een kant van de koffer. Een ijskoude woestijnwind zingt dwars door het tentenkamp en ik lig te rillen. Ik probeer mijn dunne doek strakker om me heen te trekken en stoot mijn arm tegen de koffer. De koffer! Ik heb dat stomme ding toch niet helemaal voor niets meegeleurd. Ik haal de gefrommelde wollen doek eruit om als extra deken te gebruiken. Heel groot is hij jammer genoeg niet. Als we naast elkaar liggen, kunnen Per en ik er misschien net samen onder.

Hoe haal je dat in je hoofd? Je mag nooit bij een man slapen voor je zijn ring aan je vinger hebt! sist oma Mauro. Ik voel me betrapt.

Ach mens, moet ze die jongen dan laten doodvriezen? vraagt Perla Serfontain.

Of riskeren dat ze zelf onderkoeld raakt? Met twee is slapen is altijd warmer, dat weet jij toch ook? mengt opa Drie zich.

Als het maar bij slapen blijft, want anders ... dreigt vader.

Ik kijk naar Per, die met zijn rug naar me toe onder zijn dunne deken ligt. Ik twijfel, en het gekibbel in mijn hoofd is niet echt een hulp. Maar als ik zie dat Per net als ik ligt te rillen is mijn besluit vlug genomen. Ik schuif de koffer opzij, sla de wollen doek open en flapper mijn bemoeizuchtige familie het kamp uit.

Tussen de tentzeilen door liggen we samen naar de sterren te staren. Vader hoeft zich geen zorgen te maken. Per doet erg zijn best om me niet aan te raken.

'Heb je nog kou?' vraag ik.

'Niet echt', zegt Per.

'Wat is dat nu voor een antwoord?' vraag ik.

'Een beetje wel', geeft hij toe.

'Misschien moeten we dichterbij elkaar liggen', stel ik voor.

Per schuift een halve centimeter op. Ik voel zijn vinger tegen mijn arm.

Ja, dat helpt echt geweldig.

Hij kijkt even opzij.

'Een verhaal zou helpen', zegt hij.

Ik speur de hemel af naar de grote beer. Wanneer ik vroeger samen met opa Drie naar de sterren zat te kijken, zei hij altijd dat de grote beer alle verhalen van de wereld in zijn pannetje bewaart.

'Kijk!' wijst Per. 'De Grote Beer'.

En ik begin te vertellen.

'Tedereen had het mis', zeg ik. 'Er kwam geen broertje. Moeder was gewoon ziek, zei vader. Ik moest nog wat langer bij oma en opa blijven logeren, want moeder had veel rust nodig. Vader had ook geen tijd voor me, al was er weinig werk in het cartografenatelier. Hij was begonnen aan de restauratie van de gastenkamers, die ooit in opdracht van Bella Frangipani, de vrouw van de eerste Jacobszoon, aan

het huis waren toegevoegd. Opa vond het een zinloze onderneming, omdat het al jaren geleden was dat we nog gasten hadden gezien. Vluchtgedrag, noemde hij het.

“Je vader zou beter werken aan zijn persoonlijke meesterkaart”, zei opa. “Hij heeft tijd zat.”

Maar vader had geen inspiratie voor zijn meesterkaart. Hij werkte liever verder aan de gastenkamers. Hij vond dat hij iets moest proberen om geld mee te verdienen.

Gelukkig bleef opa me elke dag meenemen naar het atelier. Er was wel nog steeds vraag naar de dure kopieën van oude kaarten, die hij voorzag van sierlijke cartouches met Latijnse teksten. Ondertussen mocht ik een proefdruk van een oude kaart afzetten. Samen verfijnden we de woordenschat en de grammatica van ons potjeslatijn. Het was best een fijne tijd. Alleen de zondagen waren stom. Dan bleef het atelier gesloten en zat opa de hele dag boeken te lezen.’

Ik geef Per een zachte duw in zijn zij.

‘Per, ben je nog wakker?’

Behalve het onophoudelijke ruisen van de woestijnwind, hoor ik niets.

‘Per’, zeg ik, ‘Per! Geef eens antwoord. Ben je nog wakker?’

‘Ik heb toch geknikt’, zegt hij.

‘Oen, het is pikdonker!’

Per gniffelt zachtjes.

‘Oké, nu hoor ik je tenminste’, zeg ik.

‘Mijn verhaal gaat over zo’n saaie zondag. Het was erg warm. Niet zo heet als hier overdag in de woestijn, maar toch heel warm. Oma liep al de hele ochtend te puffen.

“Ga toch wat zitten, vrouw”, zei opa, “het is zondag!”

Ze volgde opa’s raad op en ging zitten.

“Vijf minuutjes maar,” verzekerde ze, “want meer tijd heb ik niet!”

Maar het duurde geen twee minuten of ze lag zachtjes te snurken.

Opa Drie klapte heel zachtjes zijn boek dicht.

“Ik ga ook maar even een uiltje knappen”, zei hij.

Even later lag hij samen met oma in koor te snurken. Ik hoorde alleen het geknetter van het haardvuur en het gesnurk van twee oude mensen.

Ik trok stilletjes een lade van opa’s boekenkast open en viste er een grote sleutel uit. Met die sleutel in mijn zak sloop ik de kamer uit. Naar het atelier, naar mijn eigen tafeltje.

Een week geleden was ik heel traag en secuur begonnen aan het afzetten van een oude koperdruk van een landkaart. Mijn eerste, echte werk als afzetter! Ik was ongeveer halweg. Het was een grote kaart. Alle kleuren die ik nodig had, stonden netjes in een doosje bij elkaar.

Maar ik miste nog één kleur. Ik had een soort groen nodig. Opa had de dag ervoor in de stad nog een nieuwe voorraad gekocht. Het heette sapgroen. Dat kwam, zo had opa me verteld, omdat sapgroen niet als poeder te krijgen was. Je kon het alleen maar kopen in de vorm van dikke tranen. Ik had nog niet aan opa gevraagd of ik al sapgroen mocht gebruiken. Maar ik kon hem niet lastigvallen, hij lag te slapen. Ik had wel behoorlijk wat van die kleur nodig, want ik wilde het dal op de kaart heel erg groen maken.

Ik haalde het sapgroen uit de kast en goot een flinke geut in een leeg kuipje.

Ik probeerde snel te werken, want ik mocht niet te lang in het atelier blijven. Als oma Mauro me niet meteen zou vinden als ze wakker werd, zou ze vast in paniek raken. Ik besloot om alleen die stukken die groen moesten worden in te kleuren en dan te stoppen. Ik maakte mijn penseel lichtjes nat en begon.’

Ondertussen is de wind gaan liggen, het is ijzingwekkend stil.

‘Per?’ vraag ik.

‘Ja?’ fluistert hij.

‘Blijf je wel ademen?’

‘Vertel maar verder.’

‘Goed. Ik was amper een kwartiertje aan het werk en het dal was bijna helemaal ingekleurd. Ik was heel tevreden, want het sapgroen gaf een schitterend resultaat! Ik doopte mijn penseel een laatste keer diep in de pot met groen. Plots sloeg de klok half twaalf. Dat klonk zo hard in het lege atelier dat ik van schrik een dikke vlek sapgroen op de grote zee liet vallen. Het was een ramp! Mijn eerste kaart, mijn zee, mislukt! Ik moest vlug iets doen!

Ik greep blind naar de vod die altijd klaar lag, rechts naast de kaart. Maar ik was vergeten een vod uit de la te halen!

Ik legde dan maar snel mijn hand op de groene vlek, om ze zo van de kaart te vegen. Dat lukte redelijk. Maar toen zat al het sapgroen op mijn hand. Ik wilde mijn hand schoonvegen aan mijn schort. Gelukkig zag ik net op tijd dat ik die ook niet aangetrokken had. En ik had een nieuwe, zondagse jurk aan. Een Mastikotgele jurk, die ik absoluut niet vuil mocht maken. Ik hoorde oma Mauro in mijn hoofd al morren dat ik *alweer een jurk verknoeid had aan dat vreselijke ‘kleuren’*.

In een reflex likte ik het groen van mijn hand. En toen klonk de stem van opa Drie in mijn hoofd: *Je mag nooit, maar dan ook nooit, ook maar één druppel pigment in je mond stoppen.*

Ik voelde alle kleur uit mijn wangen verdwijnen. Lichtjes misselijk zakte ik op de grond. Hoe kon ik zo stom zijn! Vingers vol kleur in mijn mond stoppen ... Het was de schuld van oma! Zelfs in mijn hoofd was haar stem die van opa altijd voor. Dat mens was gewoon levensgevaarlijk! Misschien had ik mezelf wel vergiftigd! Mijn hoofd tolde op zoek naar een oplossing.

Boven mijn hoofd hing een lijst met alle pigmenten en hun eventuele gifwerking aan de muur. Maar ik kon nog niet lezen, ik kende amper een paar letters. Ik kende de J van Jacobus en de A van Aditi. En de sissende S die op een slang leek, dat was ongeveer alles. Gelukkig wist ik dat de lijst opgesteld was op kleur. Net als in de pigmenten-

kast moesten alle tinten van groen dus ergens in het midden van de lijst staan.

Ik stond op en probeerde wat ik eigenlijk nog niet kon: lezen. Ik ging in het midden van de lijst op zoek naar een pigment dat begon met de kronkelde s van sap. Ik vond een woord dat bestond uit twee stukken. Het eerste deel was kort, en begon met de slangenletter. Dat moest haast zeker *sap* zijn. Ik hoopte vurig dat het tweede stukje *groen* was, want er stond geen doodshoofd in de kolom ernaast.

Ik slaakte een zucht van opluchting, de kleur was niet dodelijk. Maar voor alle zekerheid keek ik nog een keer naar de lijst.

In de tweede kolom naast het woord waarvan ik hoopte dat het sapgroen was, stond een woord met een kruisje erin. Ik wist niet zeker of dat een letter of een teken was. En dat maakte me toch weer een klein beetje ongerust. Haastig ruimde ik alles op en keerde terug naar oma en opa. Onderweg moest ik dringend langs het toilet.’

Ik stop even.

‘Nog wakker, Per?’

‘Jaja. Vertel verder!’

Ik schraap mijn keel.

‘Ik probeerde zo gewoon mogelijk te doen. Maar dat was buiten oma met haar alziende oog gerekend. “Coooobi? Je bent al drie keer naar de wc geweest. Scheelt er wat?” vroeg ze.

Ik schudde snel het hoofd en probeerde me eruit te praten.

“Nee oma,” zei ik, “ik heb gewoon heel veel thee gedronken. Je zei toch dat ik veel moest drinken, omdat het zo warm is?”

Oma keek me nog steeds onderzoekend aan.

“Je ziet zo rood, alsof er rode menyé op je wangen is gesmeerd is.”

Ik legde mijn handen op mijn wangen.

“Ik denk dat ik bloos van de warmte, oma!” zei ik.

“Hmmm.” Oma zweeg, maar ik kon aan haar neus zien dat ze rook dat er meer was. “Ik ga de grote tafel dekken”, zei ze.

De grote tafel, dat was de tafel in de mooie kamer. Daar aten oma en opa alleen op zondag met de hele familie, of als er deftige mensen op bezoek kwamen. Zo gauw oma de kleine woonkamer uitliep, ging ik bij opa staan. Die had niets gemerkt van mijn gesprek met oma, want hij was aan het lezen en dan hoorde hij niet goed.

Ik legde mijn hand voorzichtig op zijn schouder. Hij keek me met een grote glimlach aan, alsof hij uit een andere wereld kwam.

“Opa ...” zei ik. “Opa, als er naast een pigment ... op die lijst in het atelier bedoel ik, als er naast een pigment een woordje staat met een kruisje erin, wat betekent dat dan? Is het dan heel giftig?”

Met een klap sloeg opa zijn boek dicht. Zijn gezicht kleurde asgrijs.

“Cobi, wat heb je ingeslikt?”

Ik haalde diep adem en bekende: “Een heel klein beetje sapgroen ...”

Het bleef even stil. Toen begon opa zachtjes te gniffelen. En even later zat hij gewoon onbedaarlijk te lachen. Zijn boek rolde bijna van zijn schoot, zo schokte hij met zijn buik.

Ik werd een beetje boos. Ik had zo in de rats gezeten, en opa lachte me gewoon uit! Maar al snel lachte ik mee, want ondertussen begreep ik wel dat sapgroen geen dodelijk gif was.

En dan moest ik hollen om op tijd op het toilet te zijn. De rest van de dag en een stuk van de nacht bracht ik door op de wc.’

Naast me ligt Per weer stilletjes te lachen. Deze keer doe ik alsof ik het niet hoor en ik maak mijn verhaal af.

‘En zo leerde ik heel wat bij. Ik leerde dat een scheefgedrukt kruisje de letter x is. En dat sapgroen, net zoals heel veel andere pigmenten, een laxatief is. En dat laxatief een mooi klinkend woord is, waar je veel andere, viezere woorden voor kan bedenken. Die avond besloot opa dat hij me dringend moest leren lezen.’

Ik zwijg.

Per gniffelt niet meer. Hij ligt heel rustig te ademen.

Ik vraag me af of hij het einde van mijn verhaal nog gehoord heeft. Ik trek de wollen doek over mijn ijskoude neus en wurm mezelf zo dicht mogelijk tegen hem aan. Hij slaapt nu toch.